

บทคัดย่อ

การศึกษาครามและผลิตภัณฑ์คราม มีจุดประสงค์ (1) เพื่อรวบรวมพันธุ์คราม และคัดเลือกพันธุ์ครามที่ให้ผลผลิตใบคราม และปริมาณสีครามมาก (2) เพื่อรวบรวมพันธุ์และศึกษาลักษณะพืชอื่นที่ให้สีคราม และเปรียบเทียบปริมาณสีครามกับต้นคราม (3) เพื่อพัฒนาและถ่ายทอดเทคนิคการทอผ้า และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าข้อมคราม (4) เพื่อสร้างมาตรฐานสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าข้อมครามจังหวัดสกลนครและ (5) เพื่อสร้างระบบและให้บริการตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าข้อมครามสู่มาตรฐานกลุ่มตัวอย่างคือกลุ่มทอผ้าข้อมครามในกลุ่มจังหวัดสนุก 4 จังหวัด

ผลการศึกษาพันธุ์ครามในกลุ่มจังหวัดสนุก พบว่ามี 2 ลักษณะที่แตกต่างคือ ชนิดฝักตรงและฝักโค้งงอ เป็นไม้พุ่มสูง 102.74 - 109.15 เซนติเมตร ใบประกอบขนนก มีใบย่อย 3-21 ใบ ออกดอกเป็นช่อกระจุก สีเหลือง อมส้ม เมล็ดเล็กกลม 4-12 เมล็ดต่อฝัก ผลผลิตใบสดมากที่สุด 2,208 กิโลกรัมต่อไร่ ให้ปริมาณสีครามสูงสุด 0.1090 กรัมต่อ 100 กรัมใบสด นอกจากนี้ยังมีครามเถาหรือเป็ก ที่ให้สีคราม 0.0254 กรัมต่อ 100 กรัมใบสด

ผลการดำเนินการพัฒนาเทคนิคการทอผ้าและการแปรรูปที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ผ้าคราม พบว่า กิจกรรมที่ 1 ได้พื้ขนาดหน้ากว้าง 30 เซนติเมตร และ 100 เซนติเมตร จำนวน 4 คู่ แต่ละคู่ให้ลายเดียวกัน ทอผ้าข้อมครามได้ 6 ชิ้น จากพื้ 4 ตะกอ 2 ชิ้น พื้ 4 ตะกอ 2 เอื้อ 1 ชิ้น พื้ 5 ตะกอเอื้อเดียว 1 ชิ้น พื้ 6 ตะกอ ขิดลูกโซ่อีก 2 ชิ้น ผ้าพันคอ หน้ากว้าง 30 เซนติเมตร จากพื้ 5 ตะกอเอื้อเดียว ได้รับความสนใจมากที่สุด ได้รับการสั่งซื้อทันทีและต่อเนื่อง กิจกรรมที่ 2 ได้ลายบนกระดาษกราฟ 34 ลาย ได้รับเลือกมัดหมี่ทอเป็นผืนผ้าตัวอย่าง 6 ลายๆละ 2 เมตร เป็นผ้าลายแปลกเหมาะสำหรับตกแต่งมากกว่านุ่งห่ม กิจกรรมที่ 3 ได้ผลิตภัณฑ์แปรรูปต้นแบบ 20 ชิ้น จากผ้าข้อมครามสีอ่อน - แก่ แต่ใช้وبرมปฏิบัติการเพียง 2 ชิ้น และได้รับการสั่งซื้อทันที 1 ชิ้น

ผลการสร้างระบบตรวจสอบมาตรฐานสินค้าจังหวัดสกลนคร พบว่า ผู้แทนจากทุกหน่วยงาน มีความเห็นตรงกันถึงความจำเป็นในการสร้างมาตรฐานผ้าข้อมคราม แต่ไม่จำเป็นต้องเร่งด่วน เน้นการพัฒนาคุณภาพคน นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผ้า ให้ชุมชนเป็นผู้ควบคุม ฝึกระวัง และสืบทอด อีกทั้งสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคในบทบาทสินค้าชุมชน โดยผู้ผลิตยอมรับมาตรฐานร่วมกัน ดังนี้

1. ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ ทั้งสีคราม เส้นใย และน้ำจืด
2. ข้อมด้วยการหมักเนื้อครามในน้ำจืดตามวิธีของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ใช้เครื่องมือทอผ้าพื้นบ้าน พัฒนาด้วยเทคโนโลยีพื้นบ้าน
4. ผ้าทุกผืนมีเอกลักษณ์ มีเรื่องราว
5. รักษาจิตวิญญาณของผู้ผลิตและชุมชน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สามัคคี และเอื้อเฟื้อกัน

ABSTRACT

The study of indigo plants and products made from indigo – dyed cloths was aimed at 1) collecting indigo species and selecting the species which yield the most leaves and dye, 2) collecting various species of indigo plants and finding other different plant species which can yield indigo dyes in order to compare the amount of the dyes yielded from the indigo plants and from different plant species, 3) developing and transferring weaving techniques as well as finding suitable process for producing various kinds of goods made from indigo – dyed cloths, 4) establishing Sakon Nakhon’s standards for products made from indigo – dyed cloths, 5) creating services and systems to examine the qualities of products made from indigo – dyed cloths to meet the established standards. The subjects of the study were weavers’ groups who live in SANUK Provincial Group comprising 4 Province s: Sakon Nakhon, Nakhon Phanom, Kalasin, and Mukdahan.

The study revealed that there were two species of indigo plants in the SANUK Provincial Group one with straight pods and the other with curved pods. These species grow as high shrubs of 102.74 – 109.15 in height. The leaves are hairy separated into 3 -21 leaflets. The yellowish orange flower buds are in clusters. Each pod contains 4 -12 small round seeds. The highest yield of fresh leaves is 2,208 kilograms per rai providing the most amount of indigo dye of 0.1090 grams from 100 grams of fresh indigo leaves. In addition to the indigo plants which grow as shrubs, the creeping indigo plants – *kram tao or perg* are also found. One hundred grams of the fresh leaves of these vines give 0.0254 grams of indigo dye.

The results gained from the study of developing and transferring weaving techniques as well as finding suitable process for producing various kinds of goods made from indigo – dyed cloths were as follows:

Activity 1 — The activity provided four pairs of weaving battens which were 30 and 100 centimeters in width. Each pair of battens produced six indigo – dyed cloths which had the same pattern. Two pieces of cloths were made from the batten of four thread heddles; two more pieces from the batten of four thread heddles with two repetitions, one piece from the batten of five thread heddles, and two pieces with interlocked pattern from the batten of six thread heddles. Of the products gained from activity 1, the thirty - centimeter - wide scarf obtained highest attention with immediate and regular orders.

Activity 2 — This one constituted thirty four patterns of indigo cloths on paper. Six patterns of the tied cloths – *mudmee* were selected to make the sample cloths, 2 meters in length for each pattern. The uniqueness

and strangeness of these patterns make these types of indigo – dyed cloths suitable for decorations rather than for wearing.

Activity 3 — Twenty model products made from different shades of indigo – dyed cloths were obtained from this activity. Nevertheless, only two items were employed for the demonstration and treatment in the workshop. One item was bought by the customer right away.

Regarding the establishment of Sakon Nakhon’s standards for products made from indigo – dyed cloths, representatives from all organizations had agreed that it was essential to set up standards for products made from indigo – dyed cloths even though it was not very urgent to do so. In the mean time, these representatives saw that human resources development for this indigo industry should be emphasized. This would lead to the improvement of the indigo – dyed fabrics’ quality. The communities had to control, transfer and be vigilant in producing products made from indigo – dyed cloths. Consumers’ confidence should be created by the communities too. All producers had approved the standards for producing goods made from indigo – dyed cloths as shown below:

1. All the indigo hues, fibers and lye ash water must be gained from natural raw materials.
2. The dyeing method must follow the local wisdom of immersing and fermenting the indigo plants and leave tissues with the lye ash water.
3. All weaving tools must be produced and developed according to the local technology.
4. All cloths should contain unique qualities and stories.
5. The cloths must preserve spiritual characteristics of the communities and the traits of the producers i.e. their integrity, unity, harmony, generosity, and sharing qualities between the communities and the environment.